

TURGAY KURULTAY'A BİR ARMAĞAN

ÇEVİRİBİLİMDEN KESİTLER

EIN KALEIDESKOP DER TRANSLATIONSWISSENSCHAFT

FESTSCHRIFT FÜR TURGAY KURULTAY

Yayına hazırlayanlar / Herausgegeben von

Sâkine Eruz / Filiz Şan

© MULTILINGUAL 2011
ISBN 975-6542-77-0

T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı
Sertifika No: 20299

Makalelerin içeriklerinden yazarlar sorumludur.
Die AutorInnen sind für ihre Beiträge selbst verantwortlich.

Kapak Tasarımı : DreamsCircle
Kapak fotoğrafı : sunrise reflections©garypage,tr.fotolia.com
Düzeltmenler : Ayşe Nihal Akbulut, Ingrid İren, Marie Meihsner, Helga Ahrens
Yayına haz. : Sâkine Eruz / Filiz Şan

Çeviribilimden Kesitler / Ein Kaleideskop der Translationswissenschaft
Yayınlayan: Multilingual 2011 İstanbul
Baskı: Lord Matbaacılık ve Kağıtçılık Topkapı İstanbul

ÇEVİRİBİLİMDEN KESİTLER

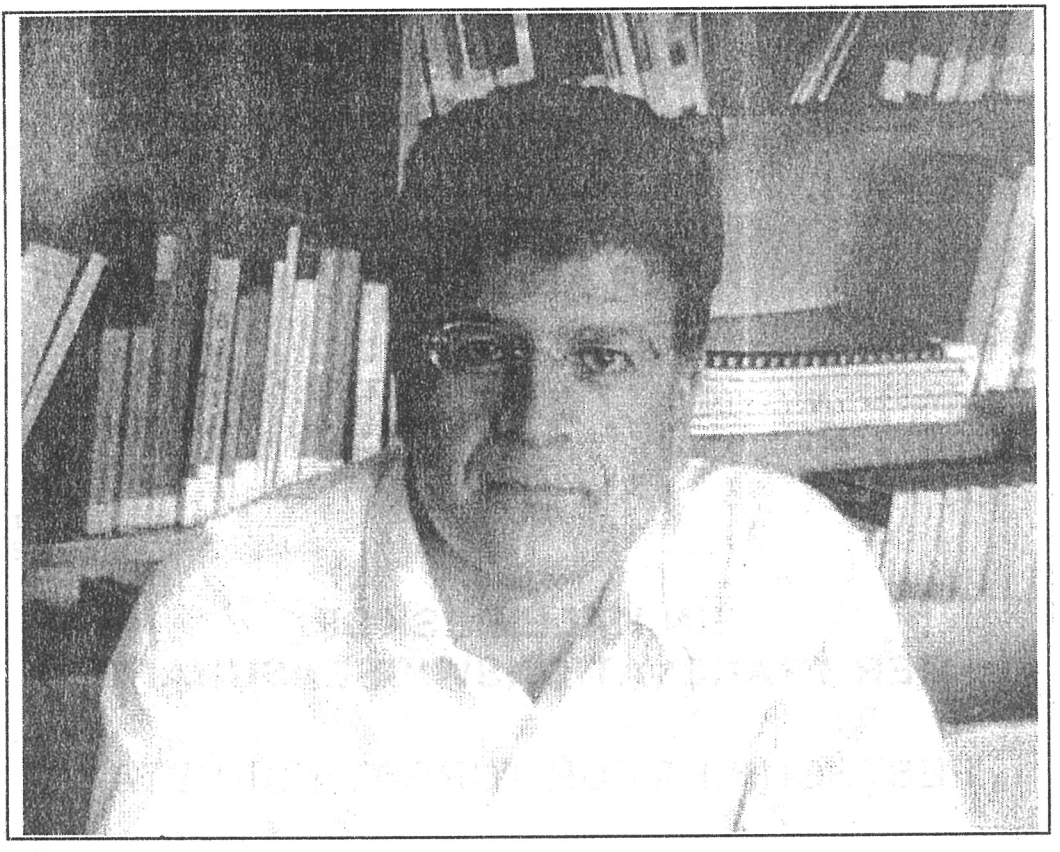
TURGAY KURULTAY'A BİR ARMAĞAN

EIN KALEIDESKOP DER TRANSLATIONSWISSENSCHAFT

FESTSCHRIFT FÜR TURGAY KURULTAY

Yayına Hazırlayanlar / Herausgegeben von Sâkine Eruz, Filiz Şan

MULTILINGUAL
Klodfarer Cad. 40/6 Çemberlitaş - İstanbul
Tel / Fax: (212) 518 47 55

İÇİNDEKİLER / INHALTSVERZEICHNIS

Armağanı sunarken bir kaç söz 9
Einige Worte zu der Festschrift 14

BELLEKLERDEN SEÇKİLER

PERSÖNLICHE BEGEGNUNGEN

Turgay'ın Can'lı Özgeçmişi 17
Turgay's Live Autobiography with Can
Can Kurultay

Kurultay Kalıtı ve Kurultay Konutu ya da Süleymaniye Nasıl Kurtulur 25
Kurultay Shelter and Kurultay House or How to Conserve Süleymaniye
Ali Kurultay

Baba Yazısı Değil, Alın Teri 28
Sweat, Blood and Tears, instead of a Contribution to Daddy
Ayşe Kurultay

İsmiyle Müsemma Turgay Kurultay 31
The Aptronymic "Turgay Kurultay"
Aymil Doğan

İstanbul Üniversitesi Çeviri Bölümü'nün Kuruluş Evresine İlişkin Kimi Anılar 33
Recollections on the Foundation of the Department of Translation Studies of İstanbul University
Nilüfer Tapan

Çeyrek Asırlık Bir Dostluğa 39
For a Friendship Lasting a Quarter of a Century
Sâkine Eruz

Filiz'in Gözünden 42
Looking through Filiz's Eyes
Filiz Şan

ÇEVİRİBİLİMDEN SEÇKİLER

LANDSCHAFTSBILDER DER TRANSLATIONSWISSENSCHAFT

Çeviribilimin Popüler Dili ve Çeviri 45
Translation and the Popular Language of Translation Studies
Alev Bulut

Niteleyici İsim Yüklemlerin Çağdaş Türkçedeki Dilbilimsel Oluşumları 55
Linguistics Organizations of Attributive Predicates in Modern Turkish
Arsun Uras Yılmaz

Sözlü Çeviri Eğitimi için Yatkınlık Sınavı üzerine Çalışmalar ve Görüşler 61
Aptitude Test for Interpreter Training: Studies and Options
Aymil Doğan

Eğitimde Yazın Çevirisi 70
Literary Translation in Translation Didactics
Ayşe Nihal Akbulut

Çeviri Uygulama: Bejan Matur'un İki Şiirinin İngilizce Çevirisi 76
Translation of the Poem of Bejan Matur by Saliha Paker
Bejan Matur (çev. Saliha Paker)

Akademik Çeviri Öğretimi ve Çeviride Meslekleşme Sorunları 82
Academic Translation Training and Professionalization in Translation
Betül Parlak

Direnmenin Estetiği ve Türk Romanı 94
The Aesthetics of Resistance and The Turkish Novel
Çağlar Tanyeri

Çeviri Tartışmaları ve Toplumsal Bellek 101
Discourse on Translation and Collective Memory
Elif Daldeniz

Yabancı Dil Öğretiminde ve Çeviri Eğitiminde Dil Edinci 122
Linguistic Competence in Foreign Language Teaching vs in Translator Training
Emel Ergun

Neutralität in der Krise 130
Tarafsızlık Krizde
Erich Prunc

Çeviri Tarihinde Bir Öncü: August Wilhelm Schlegel 143
A Pioneer In The Translation History: August Wilhelm Schlegel
Faruk Yücel

Çeviriye Bilimsel Bakış ve Türkiye'deki Gelişmeler'in Gelişimi 151
A Scientific Approach to Translation and Impacts on Turkish Translation Studies
Filiz Şan

Ermeni Harfleriyle Türkçe Eserler – Akabi Hikayesi 166
Turkish Literary Works with Armenian Letters - The Story of Akabi
Hüseyin Yurtdaş

Bilginin Çeviri Eyleminde Temellendirilmesi 170
The Position of Knowledge in the Act of Translation
İlyas Öztürk

Literatur Übersetzen - Eine Undankbare Aufgabe 174
Nankör bir Uğraş: Edebiyat Çevirisi
Ingrid İren

Die Karawanserei: Ort der Übersetzung? 176
Kervansaray: Çevirinin Merkezi
Michaela Wolf

Yerli ve Yabancı Dergiler izinden Türk Araştırmacıların Profili 183
The Profile of Turkish Researchers from the Track of National and International Journals
Mine Yazıcı

Psikolojik Bir Çocuk Romanı Klasiği ve Değişen Çocuk Edebiyatının Önemli Temsilcisi: "Benjamin Anna'yı Seviyor" 191
A Psychological Children'sbook Classic and Important Represantative of Changing Children Literature: Benjamin Loves Anna
Necdet Neydim

Cemiyet-İ İlmiye-İ Osmaniye ve Mecmua-İ Fünûn 196
The Ottoman Scientific Society (Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye) and the Journal of Mecmûa-i Fünûn
Neslihan Demez

Inwiefern dient die Übersetzung der deutsch-türkischen Literatur zu einem Kulturtransfer? . 210
Almanca Yazan Türkiyeli Yazarları Türkçeye Çevirmek Nereye Kadar 'Kültür Transferi'ne Hizmet Eder?
Nilüfer Kuruyazıcı

Yabancı Dil Öğretiminde Çeviri Etkinliklerinin Yeri ve İşlevine Yeni Bir Bakış 214
A New Perspective on the Role and Function of Translation Activities in Foreign Language Teaching
Nilüfer Tapan

Türkische Jugendbücher zum Thema Adoleszenz 223
Türkiye'de Ergenlik Temalı Yazılmış Gençlik Kitapları
Nuran Özyer

Soyadları: Türkçe Kimlik Ayrımına Evrimsel bir Bakış 230
Turkish Surnames: A Movement Towards Non-ethnicisation of Citizenship
Ömer Demircan

Components Of Translator Competence 245
Çevirmen Edincinin Bileşenleri
Paul Kussmaul

Zwischen Rechtsvergleich und Sprachplanung – Juristisches Übersetzen in der Europäischen Union 260
Hukuk Karşılaştırması ve Dil Planlaması - Avrupa Birliğinde Hukuk Çevirileri
Rainer Arntz

Çeviride Seferberlik Hali: "Telif ve Tercüme" 274
Campaign for Translation: National and foreign Copyright
Sabri Gürses

Die Geschichte der Translation im Osmanischen Reich und ihre Bedeutung für den Translator als Kulturexperte 287
Osmanlı Devleti'nde Çeviri Etkinliği ve Çeviri Tarihinin Çeviri Eğitimi'ndeki Yeri
Sâkine Eruz

Çeviride Kültürel Filtreleme: Bir Uygulama 293
Cultural Filtering in Translation: A Case Study
Sevdiye Köksal

Modernizmden Post-modernizme Teknik Çeviri 301
Non-literary Translation: From Modernism to Post-modernism
Sinem Canım

Ein Gespräch mit dem Gedächtnis 308
Belleğimle Söyleşi
Şârâ Sayın

Çeviride Araştırma Yöntemi Dersindeki Gözlemler Işığında Çeviri Amaçlı Araştırma Sürecinde Öğrencilerin Kaynak Kullanımı 313
The Use of Resources in Translation-oriented research within the Framework of Research Methodology in Translation Studies
Tuba Ayık Akça

Bir Z Dili Olarak Code-Switching (Cs) (Dil Değiştirme) 320
Code-Switching as a Z Language
Turgut Gümüşoğlu

Geschichte und Eigensinn. Philosophisch-politische Aspekte der „Ästhetik des Widerstands" 326
Tarih ve Direnim: Direnmenin Estetiğinin Politik ve Felsefi Yönleri, çev. Şebnem Sunar
Wolfgang Bialas

Heterojen Toplumlardan Homojen Uluslara Geçiş Sürecine İlişkin Bazı Temel Yaklaşımlar ve Temel Kavramlar 334
From Heterogeneous Societies to Homogenous Nations: Basic Approaches and Key Conceps
Yeşim Tükel Kılıç

Disiplinlerarası Bağlamda Çeviribilim ve Sosyoloji 350
Translation Studies and Sociology in Terms of Interdisciplinarity
Zuhal Karaca

TURGAY KURULTAY VE YAYINLARI

DER WISSENSCHAFTLER TURGAY KURULTAY UND SEINE WERKE

Turgay Kurultay Az ve Öz / Turgay Kurultay kompakt 364

Yayınları / Publikationen 365

FOTOĞRAF SEÇKİSİ

TURGAY KURULTAY ERZÄHLT IN PHOTOS 370

ARMAĞANI SUNARKEN

Çeviribilimin Türkiye'de temel almasını sağlayan bilim insanlarından biri Turgay Kurultay. Seksenli yıllardan bu yana bu alana emek veren, Türkiye'de ilk kez çeviribilimsel etkinliklere ve çeviribilimin tüm alanlarını kuşatan Metis Dergisi'nin yayımlanmasına katkıda bulunan bir çeviribilim emekçisi ve 1989 yılında Şara Sayın danışmanlığında Almancadan yola çıkarak çeviribilim alanında yazılan ilk doktorayı kaleme alan bilim insanı.

Kurultay 1992/1993 yılında Şara Sayın ve Nilüfer Tapan ile birlikte İstanbul Üniversitesi'nde Çeviribilim alanında yüksek lisans programının açılmasını sağladı ve yine bu yıllarda Alman Dili ve Edebiyatı ve Alman Dili Öğretmenliği öğrencilerine verilen çeviri sertifikası dersleriyle 1993/1994 öğretim yılında kurulacak olan Almanca Mütercim Tercümanlık Anabilim Dalı'nın alt yapısını hazırladı. İlerleyen yıllarda Almanya'da akademik çeviri eğitimi üzerini işlevsel yapıtları bulunan Mainz Gutenberg Üniversitesi, Germersheim Çeviribilim Bölümü öğretim üyelerinden Hans Hönig ve Paul Kussmaul ile etkileşime geçti. Yine aynı yıllarda çeviri eğitiminin temelini atarak Alman Dili ve Edebiyatı ve Almanca Öğretmenlik Anabilim Dalı öğrencilerinin devam ettiği "çeviri sertifikası" programlarını organize etti. 2000 yılında İstanbul Üniversitesi'nde İngilizce ve Fransızca Mütercim Tercümanlık Anabilim Dallarının kurulmasıyla birlikte bu anabilim dallarının programlarının yapılanmasına da büyük katkıda bulundu. Çeviri Bölümü'nün kuruluşu ve Almanca Mütercim Tercümanlık Anabilim Dalı programının açılmasından sonra Kurultay 1996 yılında Türkiye'deki tüm Mütercim Tercümanlık Bölümleri'ni biraraya getiren, akademik çeviri eğitimi programlarının tartışıldığı bir etkinlik düzenledi. O tarihlerde Türkiye'de altı Mütercim Tercümanlık Anabilim Dalı'nda çeviri eğitimi veriliyordu ve bu altı bölüm ilk kez bu toplantıda ortaklaşa kendi sorunlarını görüşme olanağını yakaladı. Bundan sonraki yıllarda da Turgay Kurultay'ın öncülüğünde İstanbul Üniversitesi'nde, Türkiye'deki öteki çeviri bölümleriyle "sözlü çeviri" ve "uzmanlık alanlarında çeviri" gibi konularda ortaklaşa etkinlikler düzenlendi.

Kuşkusuz, Kurultay'ın çeviribilime yaptığı katkıları böyle bir sunuma sığdırmak olanaklı değil. O, çok yönlü kişiliğiyle salt gönül verdiği bu alanda değil, çeviribilimle etkileşim içinde bulunan tüm alanlarda çalışmalar yaptı ve hâlen de yapıyor. Kurultay'ın çevirinin uygulama alanına sosyal bir sorumluluk projesi olarak verdiği önemli hizmetlerden biri de kurucu üyeleri arasında bulunduğu çeviri derneği ile birlikte 1999 depremi sonunda yaşama geçirdiği Afette Rehber Çevirmenlik Hizmeti'nin Türkiye'de resmiyet kazanmasıdır.

Çevirmen kimliğiyle çok sayıda çeviri yapıta imza atan Kurultay, sivil toplum örgütlerinin aktif üyesi olarak da çok geniş bir çevresi bulunan ender bilim insanlarındandır. Uzun yıllar başkanlığını yaptığı İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Bölümü ve Almanca Mütercim Tercümanlık Anabilim Dalı'nda verilen akademik çeviri eğitiminin bilimsellikten ödün vermeden, piyasadaki çeviri uygulamalarıyla etkileşim içinde gelişmesine her zaman büyük özen göstermiştir.

Emekli olmasına yakın öncülük ettiği önemli bilimsel etkinliklerden biri de İstanbul Üniversitesi, Çeviribilim Bölümü Dergisi'nin yaşama geçirilmesidir. İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisinin ilk sayısı 2010 yılında yayınlanmıştır.

Kurultay'ın çeviribilime yönelik tüm alanlara uzanan akademik kimliği nedeniyle onun için hazırlanan bir armağan kitaba da bu çeşitlilik ve zenginlik yansıtılmalıydı. Bu nedenle, kitabın konusuna yönelik özgül bir sınırlama getirmek istemedik ve kitabın da Turgay Kurultay'ın akademisyen kimliği gibi engin bir çeviribilim seçkisi olmasını istedik. Armağan kitap için yurtiçinden ve yurtdışından çok sayıda farklı üniversitelerden çeviribilim alanında ders veren ya da bu alana katkısı bulunan, Turgay Kurultay'ın dostları, değerli bilim insanları, çevirmenler makalelerini gönderdiler. Makalelerin dipnotlarında yazarların görev alanları belirtilmiştir.

Kitap, anılar, çeviribilim alanını kuşatan ve bu alana uzanan makaleler ve Turgay Kurultay'ın yayınları olmak üzere üç ana bölümden oluşuyor. Son bölümde de Kurultay'ı anlatan bir fotoğraf seçkisine yer verildi.

İlk bölüm Kurultay'ın yakınları ve arkadaşları tarafından yazılan "*Belleklerden Seçkiler*" başlığı altında topladığımız anı yazılarına ayrılmıştır. Bu bölümde eşi, kızı, oğlu ve Kurultay'ın yakın arkadaşları Turgay Kurultay'ı kendi pencerelerinden anlatıyorlar.

Bu bölümü, "*Çeviribilimden Seçkiler*" adıyla, yazarların adlarına göre alfabetik sıralamayla sunulan makaleler izlemektedir. İlk makalede Alev Bulut "*Çeviribilimin Popüler Dili ve Çeviri*" başlığı altında bilimsel söylemlerin gündelik dil ortamlarına taşınmasının her bilim dalı gibi çeviribilimin de görevi olduğunu ve haber metinlerinden yola çıkarak bu tutumun kuram ve uygulama arasında bir tür bağlayıcı işlevi olduğunu belirtiyor. "*Niteleyici İsim Yüklemlerin Çağdaş Türkçedeki Dilbilimsel Oluşumları*"başlıklı makalesinde Arsun Uras Yılmaz dilbilim alanında yapmış olduğu doktora araştırmasının konusunu, amacını ve sonucunu özetleyerek tanıtıyor. Aymil Doğan *"Sözlü Çeviri Eğitimi için Yatkınlık Sınavı üzerine Çalışmalar ve Görüşler"* başlıklı yazısında çeviri bölümleri lisans programlarına devam eden öğrencilere uygulanacak sözlü çeviri yatkınlık testi konusunu ele alıyor. İstanbul Üniversitesi'nde 2000 yılında İngilizce Mütercim Tercümanlık Anabilim Dalı'nı kuran ve Okan Üniversitesi'nde çeviri eğitiminin temelini atan Ayşe Nihal Akbulut "*Eğitimde Yazın Çevirisi*" başlıklı makalesinde eğitimin içerisinde verilen yazın çevirisi dersleriyle ilgili göz önüne alınması gerektiğini düşündüğü temel noktaları okurlarla paylaşıyor. Bir

başka yazı Saliha Paker tarafından İngilizceye çevrilen, Bejan Matur'a ait *"Yuva"* ve *"Azizin Kararan Gülleri"* başlıklı iki şiiri ve çevirisidir. Betül Parlak ise *"Akademik Çeviri Öğretimi ve Çeviride Meslekleşme Sorunları"* başlıklı makalede çeviri eğitimini, çeviri eğitimi veren bölümler arasında standartlaşma, çeviri sektörü, çeviri piyasası gibi konuları inceleyerek, çeviride meslekleşme sorunlarını irdeliyor. Çağlar Tanyeri *"Direnmenin Estetiği Ve Türk Romanı"* başlıklı makalesinde, Turgay Kurultay'la birlikte çevirdiği Direnmenin Estetiği başlıklı romanın Türk Edebiyatı içindeki yeriyle ilgili bazı gözlemlerde bulunarak, kaynak metni erek edebiyatla ilişkilendirmeyi amaçlıyor. Elif Daldeniz *"Çeviri Tartışmaları ve Toplumsal Bellek"* başlıklı makalesinde iki farklı dönemdeki çeviri eleştirisi yazılarında yer alan söylemle, toplumsal bellek arasındaki ilişkiyi sorgulayarak, bulunduğumuz dönemin çeviri söylemini belirli bir toplumsal çerçeve ve bilim anlayışı içinden değerlendirebilmeyi amaçlıyor. Emel Ergun *"Yabancı Dil Öğretiminde ve Çeviri Eğitiminde Dil Edinci"* başlıklı makalesinde yabancı dil eğitim anlayışındaki dil edinciyle, çeviri amaçlı dil edinci arasındaki ortaklık ve ayrımları inceliyor. Graz Üniversitesi'nden Erich Prunc *"Neutralität in der Krise"* başlıklı makalesinde çevirmenin tarafsızlık ilkesini, onun ideolojik arka planını da irdeleyerek, çeviri gerçekliği açısından eleştirel bir yaklaşımla sorguluyor. Faruk Yücel *"Çeviri Tarihinde Bir Öncü: August Wilhelm Schlegel"* başlıklı makalesinde August Wilhelm Schlegel'in çeviri anlayışını kuramsal düzlemde tartışmaktadır. Filiz Şan başlığını *"Çeviriye Bilimsel Bakış ve Türkiye'deki Gelişmeler'in Gelişimi"* olarak belirlediği makalesiyle, Turgay Kurultay'ın 2000 yılında yayınlanan *"Çeviriye Bilimsel Bakış ve Türkiye'deki Gelişmeler"* başlıklı yazısından yola çıkarak, Kurultay'ın yazısında söz ettiği gelişmelerin gelişimini izliyor ve bir bilim dalı olarak çeviribilimin günümüzdeki durumunu saptamayı hedefliyor. Hüseyin Yurtdaş *"Ermeni Harfleriyle Türkçe Eserler – Akabi Hikayesi"* başlıklı makalesinde Türkçe yazılmış ilk roman olan ve 1851'de basılan Akabi Hikayesi örneği üzerinden Ermeni harfleriyle yazılmış Türkçe eserleri irdeliyor. İlyas Öztürk'ün *"Bilginin Çeviri Eyleminde Temellendirilmesi"* başlıklı makalesinde, çevirmenin edindiği bilgileri ve deneyimleri "biliş", "buluş" ve "oluş" süreçlerinden geçirerek, çevirmenlik mesleğini icra ettiğini örneklerle açıklıyor. Almancaya yaptığı çevirilerle ödüller alan, yarım asıra yakın bir süredir Türkiye'de yaşayan çevirmen Ingrid Iren *"Literatur Übersetzen-Eine undankbare Aufgabe"* başlıklı yazısında yazın çevirmeni olarak deneyimlerini, yaşadığı sorunları paylaşıyor. Graz Üniversitesi'nden Michaela Wolf *"Die Karawanserei: Ort der Übersetzung?"* başlıklı makalesinde, *çeviri* teriminin yöntemsel olarak kültürbilimsel bir bağlamla nasıl ilintilendirilebileceğini irdeliyor. Mine Yazıcı'nın *"Yerli ve Yabancı Dergiler izinden Türk Araştırmacıların Profili"* başlıklı makalesinde uluslararası iletişim konusuyla doğrudan ilgili olan çeviribilim alanındaki yabancı dergilerde Türk araştırmacıların zorlanmalarının nedenlerini, çeviribilim alanında çalışan akademisyenlerin profillerini göz önünde tutarak irdeliyor. Necdet Neydim, *"Psikolojik Bir Çocuk Romanı Klasiği Ve Değişen Çocuk Edebiyatının Önemli Temsilcisi: "Benjamin Anna'yı Seviyor"* başlığı altında, çevirdiği ilk roman olan Peter

Härtling'in "Bejamin Anna'yı Seviyor" başlıklı çocuk romanını inceliyor. Neslihan Demez *"Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye Ve Mecmua-i Fünûn"* başlıklı makalesinde bu cemiyeti ve cemiyetin faaliyetlerini tanıtıyor. Nilüfer Kuruyazıcı *"Inwiefern dient die Übersetzung der deutsch-türkischen Literatur zu einem Kulturtransfer?"* başlıklı makalesinde anadili Türkçe olan yazarlar tarafından Almanca yazılmış ve yayınlanmış olan eserlerin, Türkçeye çevrildiğinde kültür aktarımından hangi oranda söz edilebileceğini örneklerle irdeliyor. Nilüfer Tapan *"Günümüz Yabancı Dil Öğretiminde Çevirinin Değişen İşlevi"* başlığı altında çeviri etkinliklerinin günümüz yabancı dil öğretimindeki yeri ve işlevini irdeliyor. Bir başka yazı, Nuran Özyer'in *"Türkische Jugendbücher zum Thema Adoleszenz"* başlıklı makalesidir. Özyer, bu makalesinde Türkiye'deki gençlik edebiyatı anlayışını irdeliyor. Ömer Demircan *"Soyadları: Türkçe Kimlik Ayrımına Evrimsel Bir Bakış"* başlıklı makalesinde soyadlarıyla ilgili yaptığı çalışmayla somut saptamalar sunuyor. Johannes Gutenberg Üniversitesi'nden Paul Kussmaul *"Components of Translator Competence"* başlığı altında çevirmenin edincini ele alıyor. Almanya'dan Rainer Arntz, *"Zwischen Rechtsvergleich und Sprachplanung – Juristisches Übersetzen in der Europäischen Union"* başlıklı yazısında Avrupa Birliği içinde yapılan hukuk çevirilerinde çevirmenin karşılaştığı sorunları örneklerle ortaya koyarak, Avrupa Birliği bağlamında, çağdaş çeviri kuramlarının geçerliliğini irdeliyor. Bir başka yazı 2005 yılında internette online yayımlanan Çeviribilim dergisini yaşama geçiren Sabri Gürses'in *"Çeviride Seferberlik Hali: 'Telif Ve Tercüme'"* başlıklı makalesi. Gürses yazıda telif haklarının Türkiye tarihini, "tercüme ihtiyacı" ve "tercüme seferberliği" gibi yaklaşımlar merkezinde değerlendiriyor. Sakine Eruz *"Die Geschichte der Translation im Osmanischen Reich und ihre Bedeutung für den Translator als Kulturexperte"* başlıklı makalesinde Osmanlı Devleti'nin kültür uzmanları çevirmenler üzerinden akademik çeviri eğitiminde öğrencilere çeviri tarihinin aktarılmasının önemini vurguluyor. Sevdiye Köksal *"Çeviride Kültürel Filtreleme: Bir Uygulama"* başlığı altında kaynak ve erek metinler arasında kültürel uyuşum sağlama amacını güden 'kültürel filtreleme' stratejisini irdelemeyi amaçlıyor. Köksal, bu bağlamda çocuk edebiyatı ürünlerinden bir masalın Almanca çevirisi örneğinde kültürel filtrelemenin çevirmen kararlarını nasıl etkilediğini ve buna bağlı olarak çeviride ne tür kaydırmaların yapıldığını inceliyor. Sinem Canım *"Modernizmden Post-modernizme Teknik Çeviri"* başlıklı makaleyle çeviribilim literatüründe genellikle küreselleşme ve bilgi teknolojilerinin etkisinde değiştiği, evrildiği ifade edilen teknik çeviri dünyasına, bu kez de modernizm ve post-modernizm çerçevesinde bakmayı ve bu iki akımın etkilerini betimlemeyi amaçlıyor. Bir başka yazı Şara Sayın'ın *"Ein Gespräch mit dem Gedächtnis"* başlıklı yazısıdır. Sayın belleğinden anımsadıklarını anlattığı metinde Türkiye'de Cumhuriyet'in kuruluşuna dönüyor, yüzünü Batı'ya dönen bir toplumun geçirdiği evreleri anlatıyor ve kültürler üstü birleştirici bir öğe olarak edebiyatın rolünü vurguluyor. Tuba Ayık Akça *"Çeviride Araştırma Yöntemi Dersindeki Gözlemler Işığında Çeviri Amaçlı Araştırma Sürecinde Öğrencilerin Kaynak Kullanımı"* başlıklı makalesinde çeviride araştırma yöntemleri dersine başlamadan önce, öğrencilerin

araştırmaya yaklaşımı, belirli bir alana ait metnin çeviri sürecine dair öngörüleri ışığında dersin öğrencinin bilinç düzeyinde ne tür değişiklikler gerçekleştirebileceğini araştırıyor. Turgut Gümüşoğlu, *"Bir Z Dili Olarak Code-Switching (Cs) (Dil Değiştirme)"* başlıklı makalesinde Code-Switching'i örnekler üzerinden tanımlamaya çalışmıştır. Almanya'dan Wolfgang Bialas'ın *"Geschichte und Eigensinn. Philosophisch-politische Aspekte der 'Ästhetik des Widerstands'"* başlıklı makalesinde Peter Weiss'ın Direnmenin Estetiği başlıklı eserini inceliyor. Yeşim Tükel Kılıç makalesinde *"Heterojen Toplumlarında Homojen Uluslara Geçiş Sürecine İlişkin Bazı Temel Yaklaşımlar ve Temel Kavramlar"*ı irdeliyor. Zuhal Karaca *"Disiplinlerarası Bağlamda Çeviribilim ve Sosyoloji"* başlıklı makale kapsamında geçmiş çeviribilim kuramlarının güncel araştırma ve tartışmalarına genel bir bakışla, çeviri olgusunu açıklayarak, sosyolojinin hangi yöntem ve verilerinin çeviribilim araştırmalarına yansıdığını sorguluyor.

Otuzbeş makaleyi içeren "Çeviribilimden Seçkiler" bölümünü, Turgay Kurultay'ın yayınlarının listesi izliyor. Son bölümde ise fotoğraflarla Turgay Kurultay ve onun ayrılmaz bir parçası olan İstanbul Üniversitesi, Çeviribilim Bölümü ve Almanca Mütercim Tercümanlık Anabilim Dalı'nın kuruluş ve gelişim öyküsü anlatılıyor.

Turgay Kurultay bu armağan kitapta da, katmanlı bilim insanı kimliğiyle bu denli farklı üniversitelerden bilim insanlarını biraraya getirmeyi başardı. Düzeltmeleri yaparken bizi yalnız bırakmayan bütün arkadaşlara ve öncelikle son okumalarda bize destek olan Ayşe Nihal Akbulut, Ingrid İren ve Marie Meihsner'e, kapak tasarımını üstlenen Zeynep Esen-Aksoy ile Cüneyt Aksoy'a ve yaklaşık on yıldır çeviribilimsel kitapları yayımlayarak bu alana katkıda bulunan Multilingual Yayınevine teşekkür ediyoruz. Kitabın hazırlıklarına son noktayı koyarken, kendisine renkli kişiliğine uygun bir kitap armağan ettiğimizi umuyoruz ve armağan kitaba katkıda bulunan Turgay Kurultay dostları bilim insanlarına teşekkür ediyoruz.

Sâkine Eruz / Filiz Şan

Einige Worte zu der Festschrift

Der Translationswissenschaftler Turgay Kurultay hat 1993 an der Universität Istanbul zusammen mit Şara Sayın und Nilüfer Tapan die Fachbereich für Translationswissenschaft gegründet. Somit wurde in der Türkei auch die erste deutschsprachige Fachrichtung ins Leben gerufen. Bereits zwei Jahre zuvor hatte er in Vorbereitung auf den translationswissenschaftliche Fachbereich für die Germanistik- und Deutschdidaktik-Abteilungen Zertifikatskurse organisiert. Zu der Zeit gab es in der Türkei lediglich sechs Abteilungen für die Sprachen Englisch (3) und Französisch (1), dann kam die Universität Istanbul mit Deutsch hinzu und zuletzt auch die Universität Mersin. Heute wird in über dreißig Universitäten Translationsausbildung außer in diesen drei Sprachen in Russisch, Chinesisch, Bulgarisch und Arabisch angeboten und jedes Jahr kommen weitere Translationsabteilungen hinzu.

Turgay Kurultay ist einer der ersten Wissenschaftler, die in der Türkei in Translationswissenschaften promoviert haben. 1996 haben sich die Abteilungen auf seine Anregung für eine Zusammenarbeit entschieden. Somit kamen diese Abteilungen am 12.-14. Juli 1996 zusammen und diskutierten über die Curricula. Es war sein Anliegen, die philologisch oder linguistisch orientierten Curricula auf eine gemeinsame translationswissenschaftliche Basis zu stellen. Die Beiträge dieser eigentlich historischen Zusammenkunft erschienen sodann im Jahre 1997. Der Translationsdidaktiker Kurultay legte auch Wert auf die Zusammenarbeit mit der freien Wirtschaft. Mit den Vertretern der mehrsprachigen Firmen wurden Treffen organisiert, an denen auch die Studierenden teilnahmen. Unsere StudentInnen konnten in den Semesterferien bei diesen Firmen oder auch in Deutschland ein Praktikum machen. Kurultays besonderes Interesse galt von Beginn an vor allem der Zusammenarbeit der Translationsabteilungen. So wurden Fachtagungen für Dolmetschen, Fachübersetzen und weitere Gebiete der Translationsausbildung organisiert.

Das modulare Curriculum der deutschen Abteilung wurde von Turgay Kurultay entworfen und in Zusammenarbeit mit den KollegInnen weiterentwickelt. Nach der Gründung der englisch- und französischsprachigen Fachrichtungen im Jahre 2000 wurde das Curriculum auch von diesen Fachrichtungen übernommen. Sein Interesse galt ebenfals sprachenüber-

greifenden Veranstaltungen, die für die Studierenden der drei Fachrichtungen als Vorlesungen angeboten wurden. Seit Jahren leitet er in diesen Fachrichtungen die gemeinsamen Seminare für translationsrelevante Textanalyse.

Nach dem Erdbeben 1999 rief er das Katastrophendolmetschen "Afette Rehber Çevirmenlik" ins Leben. Dieses Programm wird derzeit an verschiedenen Translationsabteilungen in mehreren Städten der Türkei durchgeführt. Im gleichen Jahr gründete er mit weiteren Mitgliedern den ersten Übersetzerverein in der Türkei. Die Organisation Katastrophendolmetschen wurde und wird in Zusammenarbeit mit dem Verein und mit den staatlichen Stellen für Katastrophenfälle durchgeführt.

In der Türkei gab es lediglich in der englischen Sprache Doktorandenprogramme für Translationswissenschaften. 2008 wurde an der Istanbuler Universität unter seiner Mitwirkung das erste Doktorandenprogramm für drei Sprachen (Deutsch, Englisch und Französisch) eröffnet. Hier werden vor allem Fachkräfte für die türkischen Universitäten ausgebildet.

Auch die 2010 zum ersten Mal erschienene Zeitschrift für Translationswissenschaft der Universität Istanbul wurde von ihm ins Leben gerufen. Die zweite Ausgabe ist in diesem Jahr erschienen. Die Interessengebiete von Kurultay reichen über eine breite Palette von der Translationsdidaktik bis hin zur Kinder- und Jugendliteratur und zur Herausgeberschaft. So ist er gleichzeitig ein ausgezeichneter Übersetzer und war über lange Jahre einer der Herausgeber der ersten translationswissenschaftlichen Zeitschrift "Metis"; von 1987 bis 1992 war Metis eines der ersten Periodika, die alle Gebiete der Translationswissenschaft umfasste, so auch die Übersetzung von Sach- und Fachtexten, Translationsdidaktik, Translationstheorie und Geschichte der Translation.

Ausgehend von den weitgefächerten Interessen Turgay Kurultays haben wir es für erforderlich gehalten, auch die Festschrift in diesem Sinne zu gestalten und gaben ihr den Titel "Ein Kaleidoskop in der Translationswissenschaft".

Die Festschrift ist in drei Teile gegliedert. Im ersten Teil erzählen seine Ehefrau, seine Tochter und sein Sohn und die KollegInnen, die in jahrelanger Zusammenarbeit mittätig waren und ihm nahestehen, über den Menschen Turgay Kurultay und die Gründung der translationswissenschaftlichen Abteilung. Der Hauptteil enthält Artikel aus beinahe allen Bereichen der Translationswissenschaft und verwandten Disziplinen. Die in Türkisch, Deutsch und Englisch abgefassten Artikel umfassen eine breite Palette; diese reicht von Translationsdidaktik, Curricula der Translationsabteilungen über Textlinguistik und Jugendliteratur bis hin zu Translationsgeschichte, Philosophie, Soziologie, Urheberrechten, Kulturwissenschaften, Kommunaldolmetschen, literarisches Übersetzen und Fachübersetzen. Die KollegInnen aus über zwanzig verschiedenen Abteilungen im In- und Ausland

haben mit fünfunddreissig Beiträgen aus verschiedenen Bereichen der Translationswissenschaft und verwandter Disziplin an der Festschrift mitgewirkt. Unter den AutorInnen befinden sich nicht nur AkademikerInnen; auch bekannte ÜbersetzerInnen und Herausgeber translationswissenschaftlicher Zeitschriften haben zu der Festschrift beigetragen. Wir werden die Inhalte der Artikel hier nicht weiter anführen, lediglich die türkischen Titel werden im Inhaltsverzeichnis und in der englischen Fußnote angegeben. Für unsere türkischen KollegInnen wurden die deutschen Titel ins Türkische übertragen. Diesem Abschnitt folgen eine kurze Lebensgeschichte und Kurultays Publikationen. Der letzte Teil enthält Photos von Turgay Kurultay, wobei sein Lebenswerk "die Abteilung für Translationswissenschaft" an der Istanbuler Universität in Türkisch und Deutsch in Bildern dargestellt wird.

Die Sprache der Festschrift ist Türkisch und Deutsch. Aus praktischen Gründen haben wir für Erläuterungen die englische Sprache mit einbezogen. Sollten sich unsere deutschsprachigen KollegInnen und LeserInnen von der Überschrift ausgehend für die einzelnen türkischsprachigen Artikel interessieren, so kann Ihnen die Redaktion die Mailanschriften der AutorInnen zukommen lassen. Die Mittlersprache ist auch bei nicht-deutschkundigen KollegInnen aus anderen Sprachpaaren (Russisch, Französisch) Englisch.

Wir danken allen KollegInnen, die von nah und fern diese Festschrift mit ihren Beiträgen bereichert und gestaltet haben. Unser Dank gilt auch dem Verlag Multilingual, der seit knapp über einem Jahrzehnt translationswissenschaftliche Werke veröffentlicht und es uns nun ermöglichte, Ihnen diese Festschrift vorzustellen und allen KollegInnen, die uns bei der Entstehung der Festschrift beiseite standen. Ganz besonders danken wir unseren ausländischen KollegInnen für die von ihnen aufgebrachte Geduld.

Sâkine Eruz / Filiz Şan

MODERNİZMDEN POST-MODERNİZME TEKNİK ÇEVİRİ*

Sinem CANIM**

Giriş

İçinde yaşadığımız bilgi çağında aktörleri çevirmenler, çeviri işletmeleri, bilgi işlem uzmanları (bilgisayar mühendisleri, web tasarımcılar, yazılım mühendisleri), masaüstü yayıncılık uzmanları ve çeviri işverenleri olan teknik çeviri dünyasında yaşanan gelişmelerde gerek modernizmin gerekse post-modernizmin izlerini sürmek mümkündür. Bu makale çeviribilim literatüründe genellikle küreselleşme ve bilgi teknolojilerinin etkisinde değiştiği, evrildiği ifade edilen teknik çeviri dünyasına bu kez de modernizm ve post-modernizm çerçevesinde bakmayı ve bu iki akımın etkilerini betimlemeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın genel çerçevesinin çizilmesi açısından modernizm ve post-modernizm kavramlarını tanımlamakta fayda görülmektedir.

Modernizm genel olarak bir yenileşme ve değişim süreci olarak görülebilir. Ancak bu süreçte hedeflenen çoğulluğun aksine tekilleşmeye, evrenselleşmeye ve standartlaşmaya doğru bir değişimdir. Modernist akım tek tip ve homojen bir kültür arayışındadır. Bu akımda bilimsel bilginin, akılcılığın ve uzmanlaşmanın önemi vurgulanmaktadır. Modernizm düşüncesi, bir aydınlanma projesi olarak sürekli ve doğrusal bir ilerleme anlayışı üzerine oturmaktadır. Bu ilerlemenin, aydınlanma felsefesine göre belli bir amacı vardır; söz konusu amaç, ideal toplum düzeni olarak ifade edilmektedir (Aslan ve Yılmaz, 2001: 97).

Post-modernizmin modernizme bir başkaldırı olarak doğduğu söylenebilir. Öte yandan modern kökünün başında yer alan "post-" önekinin "sonrası, devamı, ardından" gibi anlamlar taşıması nedeniyle post-modernizmin modernizmin devamı olduğu da söylenebilir. Post-modernizm varlığını modernizme borçlu olması bakımından modernizmin devamı niteliğindedir. Çünkü modernizm doğmasaydı modernist düşünceye karşı geliştirilen bir dirençten ve bu direncin doğurduğu post-modernist düşünceden söz edilemeyecekti. Öte yandan süreç olarak bakıldığında, "post-" öneki sözcüğe "modernizm sonrası" anlamını yüklemiştir. Bununla birlikte, post-modernist düşünce modernizmle pek çok temelde karşıtlık oluşturur. Öncelikle postmodernizmde tekilliğe ve evrenselliğe karşı çoğulluk, heterojenlik ve yerellik savunulmaktadır. İdeal, tek tip, homojen bir toplum düzeni oluşturma amacı terk edilmiştir. Kesinlik ve belirginlik yerini belirsizliğe bırakmıştır. Post-modern dünyada iletişim ağlarının da gelişmesiyle kültürler arası etkileşimin yoğunlaştığı ve kültürel değer ve düşüncelerin "küresel köy" olarak nitelendirilen günümüz dünyasında sürekli dolaşım halinde olduğu görülmektedir.

---

* *Non-literary Translation: From Modernism to Post-modernism*

** İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Bölümü

Modernizm ve Post-modernizm Etkisinde Teknik Çeviri

Çeviribilim ve dilbilimin uzun süre tartıştığı "lingua franca" ya da "küresel tek dil" projesinin modernist düşünceden temellendiği söylenebilir. Dillerin küreselleşmesi, bazı diller, bu dilleri konuşan kişiler azaldığı için önemini kaybeder ve hatta ortadan kalkarken, bazı dillerin uluslararası iletişimde giderek daha fazla kullanıldığı bir süreç olarak görülebilir (Steger, 2006: 114). İçinde bulunduğumuz bilgi çağında en yaygın kullanılan dilin İngilizce olduğu açıktır.

> "Elbette, İngilizce dilinin öneminin artmasının 16. yüzyılın sonlarında İngiliz sömürgeciliğinin ortaya çıkmasına kadar giden uzun bir geçmişi bulunmaktadır. O sıralarda İngilizceyi anadili olarak sadece 7 milyon civarında insan kullanıyordu. 1990lara gelindiğinde, bu sayı İngilizceyi anadili olarak kullanan 350 milyon ve ikinci dili olarak kullanan 400 milyon kişiye yükselmiştir. Günümüzde İnternet'te yer alan içeriğin %80'inden fazlası İngilizcedir (Steger, 2006: 116-118)."

Dar bir çerçeveden bakıldığında, gelecekte tüm dünyanın ortak dil olarak İngilizce üzerinden iletişim kuracağı ve çeviriye ihtiyaç duyulmayacağı ileri sürülebilir. Anthony Pym (2006) bu bakış açısı ile şöyle bir neden sonuç ilişkisinin kurulabileceğini dile getirir:

- Ulaşım ve iletişim alanında maliyetlerin düşmesi geçmişe kıyasla çok daha fazla ürünün çok daha uzak yerlere taşınabilmesini sağlamış ve aynı zamanda birbirine uzak yerler arasında hızlı ve kolay iletişim kurulmasını kolaylaştırmıştır. Böylece iletişimin niceliği artmıştır.
- Başlangıçta kültür ve dillerin sınırları içinde gözlenen bu artış küreselleşmenin etkisiyle kültürlerin ve dillerin sınırlarının dışına çıkmıştır.
- Bu nedenle yerel diller ile yerel yönetimlerin yerini anadiller ve ulus devletler almaktadır. Bir adım daha ileriye gidildiğinde ulus devletler ile dillerinin, daha büyük bölgelerde etkili olmaya başladıkları ve bu bölgelerin kıtalar arası pazar haline geldiği görülmektedir. Bu süreç **lingua franca** (dünya dili) olarak adlandırılan tek bir dil düzlemi üzerinden iletişim kurulması ile sonuçlanacaktır.
- Sınırların yok oluşu çeviriye duyulan ihtiyacın ortadan kalkmasını beraberinde getirecektir. Çünkü bir gün herkes İngilizce konuşuyor olacak ve çevirmenlik mesleği ortadan kalkacaktır.

Bugün çeviri dünyasının geldiği noktaya baktığımızda "lingua franca" düşüncesinin ve çeviri için çizilen bu senaryonun gerçeklik bulamadığı açıktır. European Union of Associations of Translation Companies (EUATC)[1]'in 25 Kasım 2005 tarihinde düzenlediği ilk uluslararası

[1] 1994'te Brüksel'de kurulan uluslararası bir çeviri kuruluşudur. Amaçları üye kuruluşların çeviride yüksek kalite standartlarına ulaşmalarını sağlamak, çeviri hizmeti alacak olan müşterileri nitelikli çeviri şirketleri ile çalışmanın faydaları konusunda bilgilendirmek, Avrupa genelinde çeviri endüstrisini etkileyen sorunların çözülmesine yardımcı olmak, Avrupa çeviri piyasasında nitelikli çevirilerin üretilmesine katkıda bulunmak, ulusal çeviri şirketleri birliklerinin kurulmasına yardımcı olmak ve serbest çevirmenlerle işbirliği kurmaktır. Kuruluşa üye ülkeler Finlandiya, Estonya, İngiltere, Portekiz,

konferansında sunulan rapora göre çeviri sektörü şu anda hızlı ve sürekli bir büyüme evresindedir ve bu büyüme gelecekte de devam edecektir (Boucau, 2007). Her ne kadar İngilizce uluslararası yazılı iletişim dili olarak varlığını sürdürmeye devam etse de yerel kültürlerin ve dillerin korunması ve metinlerin piyasaya çok dilli sunulmasına yönelik yaygın bir eğilim söz konusudur. Bu eğilimin modernizme karşı post-modernizmin geliştirdiği yerelliğin öne çıktığı çok kültürlü, heterojen bir dünya idealinden kaynaklandığı söylenebilir.

Post-modernizmin temel kavramlarından biri olan yerellik teknik çeviri uygulaması başlığı altında ele alınan yerelleştirme[2] (localization) işleminin çoğunlukla amaçladığı bir görünümdür. Nitekim 1990'da bilişim endüstrisi ile yerelleştirme hizmeti sağlayıcılarını bir araya getirmek amacıyla kurulan **Localization Industry Standards Association Organization** (Yerelleştirme Endüstrisi Standartları Birliği)'ın yaptığı yerelleştirme tanımı da bu amaca işaret etmektedir: Yerelleştirme bir ürün veya hizmeti belirli bir coğrafi bölgeye uyarlama işlemidir[3] (LISA).

Hedef alıcıya ulaşmada yerel görünmenin bir pazarlama stratejisi haline geldiği günümüzün post-modern dünyasında yerelleştirme uygulamalarının yoğunluğu da her geçen gün artmaktadır. Evrensel dil olarak görülen İngilizce, hala özellikle ticaret alanında ikili iletişim ortamlarında dilin iletişimi engelleyen bir etmen olmasının önüne geçmektedir. Bununla birlikte, ticari faaliyetlerin sanal ortama taşındığı bir çağda ticaret çevrelerinin İnternet'te ortaya çıkan evrensel pazarın sunduğu avantajlardan faydalanabilmeleri için müşterilerine, müşterilerinin dilinde seslenmeleri ve bu özel pazarla ilgili birtakım kültürel etmenleri dikkate almaları gerekmektedir (O'Hagan, Ashworth, 2002: 12).

Yerelleştirme ile bağlantılı olarak gelişen bir başka uygulama olan uluslararasılaştırma (internationalization[4]) ise, yerelleştirmeden önce daha ürün tasarım, geliştirme aşamasındayken ürünü birden çok dile ve kültürel geleneğe uygun biçimde genelleştirme sürecidir (Esselink, 2000: 2). Böyle bir genelleştirme ürünlerin yerelleştirme sürecini hızlandıracak ve kolaylaştıracaktır. Pym'e göre bir ürün daha sonra yerelleştirileceği düşünülerek tasarlanırsa toplam maliyet görece daha düşük olacaktır (2005). Uluslararasılaştırma işlemi, metinlerin daha sonra yerelleştirileceğini düşünerek kültür bağımsız, evrensel metinler üretme amacına hizmet etmektedir[5]. Bu da post-modern düşünce temelinde gelişen yerelleştirme uygulamasına karşı, uluslararasılaştırmanın temelinde modernist düşüncenin olduğunu düşündürmektedir.

Modernizmle birlikte gelen standartlaşma ihtiyacı günümüzün teknik çeviri dünyasının pek çok alanında hala etkisini sürdürmektedir. Çeviri eyleminde standartlaşmanın önemi giderek artmaktadır. Bu amaçla geliştirilen çeviri standartlarına örnek olarak EN 15038 (European

İspanya, Fransa, Belçika, Hollanda, Macaristan, Almanya, Polonya, Çek Cumhuriyeti, Avusturya, İtalya, Romanya ve Yunanistan'dır. (Çevrimiçi) http://www.euatc.org/, 25 Şubat 2010.

2 Özlem Berk (2005), Yeliz Yalın (2005) ve Işın Bengi-Öner (2006) İngilizce "localization" terimi için Türkçe "yerelleştirme" karşılığını kullanırken Mine Yazıcı (2007) "lokalizasyon" karşılığını kullanmaktadır.

3 Krş. Berk, 2005: 164.

4 Pym küreselleştirme (globalization) sözcüğü ile uluslararasılaştırma (internationalization) sözcüğünü aynı anlamda kullanır (Bkz. Pym, 2005).

5 Örneğin yerel, kültür-bağımlı söylemlerden kaçınma bir uluslararasılaştırma yöntemidir.

Quality Standard for Translation Services) gösterilebilir[6]. Standart, Avrupa Standartlar Komitesi (CEN, European Committee for Standardization) tarafından, çeviri hizmeti sağlayıcıların kaliteli hizmet sunabilmeleri için gereken koşulları tanımlamak ve belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Standart insan kaynakları ve teknik kaynaklar, kalite ve proje yönetimi, sözleşme çerçevesi ve hizmet prosedürleri bağlamında, çeviri hizmeti sağlayıcıların taşımaları gereken koşulları belirlemektedir (Doval, 2005). Standart, ülkemizde TS EN 15038 olarak 09.04.2009 tarihinde yürürlüğe girmiştir (TSE).

Çeviri ediminin standartlaştırılması yönündeki girişimin bir başka uzantısı da çeviride kullanılan araçların standartlaştırılmasıdır. Örneğin bilgisayar destekli çeviri araçları, diğer adıyla çeviri belleği sistemleri dünya genelinde teknik çeviri uygulamalarında yaygın olarak kullanılmaktadır. Çeviri belleği sistemi kullanmak günümüzün teknik çeviri uygulamalarının bir standardı haline gelmiştir. Bilgi teknolojilerinin çeviriye sunduğu, çeviri belleği sistemlerini de içine alan geniş araç yelpazesinden faydalanmak artık bir seçenek değil, zorunluluktur. 1940larda başlayan ve insan çevirmenlerin yerini alacak çeviri makineleri geliştirme girişimleri (bkz: Arnold v.d., 1994: 12-15) modernizm düşüncesinin izlerini taşırken bugün makine ve çevirmen birlikteliğinde süregelen çeviri uygulamaları post-modern çeviri dünyasının bir gerçekliğidir.

Post-modern çeviri dünyasında otomasyonun en yüksek olduğu elektronik araçlar otomatik çeviri, diğer adıyla makine çevirisi programlarıdır. Bu programlarda tümüyle çevirmenden bağımsız bir çeviri sürecinden söz edilememektedir. Bir başka deyişle, günümüzde tam otomatik ve hatasız çeviri yapan çeviri makineleri düşüncesi yalnızca kalem ve kağıtla çeviri yapan insan çevirmenler düşüncesi kadar gerçek dışıdır (Austermühl, 2001: 11) Makine çevirisinde amaç yalnızca ilk, taslak çeviri ürünün üretildiği çeviri sürecini otomatikleştirmektir (Arnold v.d., 1994: 7). Çevirmen makinenin çevireceği metnin düzenlenmesinde (pre-editing), bir başka deyişle metnin makinenin kolay çevirebileceği bir metin haline dönüştürülmesinde rol almaktadır. Bu düzenleme dilbilgisi ve yazım denetimi, karmaşık ve uzun cümleleri kısaltma ve basitleştirme, çok anlamlı sözcüklerden kaçınma ve yalnızca sisteme yüklenen, sistemin tanıdığı teknik sözcük ve terimleri kullanma, kültür bağımlı ve göndergesel anlam içeren sözcüklerin kullanılmamasını içerir (Canım, 2008: 25). Bu düzenlemeler, kontrollü dil kullanımının bir parçasıdır ve kontrollü dil kullanımının ardında yatan hedefin modernizmle birlikte gelen tekilleşme, evrenselleşme olduğu söylenebilir. Metin makine çevirisi programı ile çevrildikten sonra ortaya çıkan ham çeviridir ve bu metnin de çevirmen tarafından düzenlemesi (post-editing) gerekmektedir.

Çeviride makineleşme konusunda her geçen gün gelişme kaydedilmektedir. Bu da teknik çevirinin geleceğinde çevirmenlerin çeviriyi üreten değil, çeviri makinelerinin geliştirilmesine yönelik çalışmalarda görev alan, makine çeviriyle çevrilebilecek metinler üreten, üretilmiş metinleri makine çevirisine uygun hale getiren ve makine çevirisi ile çevrilmiş metinlerin çeviri sonrası düzenlemesini yapan kişiler haline gelmeleriyle sonuçlanabilir. Böyle bir durumda geleneksel çevirmen profili değişime uğrayacaktır. Geleceğin teknik çevirmenlerinin dilbilim, bilgi teknolojileri ve çeviri alanlarında uzmanlaşmış kişiler olması beklenecektir. J.F. Lyotard'ın

[6] Çeviriyle ilgili öteki standartlar hakkında genel bilgi için bkz.: Doval, 2005.

makineleşmenin toplum üzerindeki etkilerini betimlemesi teknik çevirinin olası geleceği ile paralellik göstermektedir:

"Kısaca söylemek gerekirse, düzenleme dolayısıyla yeniden üretim işlevlerinin idarecilerden uzaklaştırılıp, makinalara devredilmesi devam edeceğe benzemektedir. Giderek, merkezi sorun, kendisinde doğru kararların alınmasını garanti etmesi gereken bu makinalardaki enformasyona kimlerin girebileceği şeklinde belirmektedir. Verilere giriş, bütün çizgilerin uzmanlarının ayrıcalığıdır ve olmayı sürdürecektir (Lyotard, 1997: 41-42)."

Günümüz çeviri piyasasının standartlarına uyum sağlayamayan çevirmenler ve çeviri işletmeleri ya çeviri pazarının pastasından görece daha küçük bir dilim alabilmekte ya da zaman zaman pazarın dışında kalabilmektedir. Pazarın dışında kalma, çeviri işverenlerinin, standartlara uyum sağlayamayan çevirmen ya da çeviri işletmeleriyle çalışmayı tercih etmemesi şeklinde gelişmektedir. Buradan hareketle, çevirmen profilinde de bir standartlaşma gerekliliğinin öne çıktığı söylenebilir. İçinde bulunduğumuz bilgi çağında çevirmenin dil, kültür ve uzmanlık bilgisi edinçlerinin yanı sıra çeviriye yardımcı elektronik araçları kullanması ve temel düzeyde bilgi işlem becerilerine sahip olması beklenmektedir.

Post-modern dünyada İnternet bilginin serbest dolaşımını sağlamaktadır. Bunun iki yönlü bir sonucu vardır. İlk olarak, bilginin dijital ortama taşınıp İnternet'te yayınlanması bilgiye erişimi kolaylaştırmış ve hızlandırmıştır. Çevrimiçi kütüphane ve arşiv katalogları, ansiklopediler, tek dilli, iki dilli ve çok dilli sözlükler ve terminoloji veritabanları, gazete ve dergi arşivleri, e-posta grupları ve çevrimiçi forumlar İnternet'te yer alan elektronik başvuru kaynakları arasında sayılabilir. İkinci olarak, denetimden uzak İnternet ortamında bilginin doğruluğu, güvenilirliği şüphe götürmektedir. Bu durum bir taraftan çeviri süreçlerinin hızlanmasını sağlamıştır; ancak diğer taraftan çevirmenlerin İnternet'te yer alan bilgiyi, güvenirliliğini değerlendirerek kullanmalarını zorunlu kılmıştır. İnternet'ten ulaşılan bilgilerin güvenilirliğini ölçmede kullanılabilecek ölçütler metnin yazarı, izleği, güncelliği, tutarlılığı, hedef kitlesi, nesnelliği ve yazım ve dilbilgisi hataları, metne diğer web sayfalarından yapılan bağlantılar ve metinle ilgili değerlendirme yazıları şeklinde sıralanabilir (Austermühl, 2001: 64-66).

Postmodernizmle birlikte bilginin güncelliğinin daha da önem kazanması ve bilginin dijital ortama taşınması basılı metinlerin yerini dijital metinlere bırakmasına neden olmuştur (bkz.: Irvine, 2009). Basılı metinlerin güncellenmesi zaman alan ve maliyet gerektiren bir iş olmasına karşın dijital metinler daha kolay, daha az zamanda ve daha düşük maliyetle güncellenebilmektedir. Bu da çeviri sürecinin genellikle metin üretimi sona ermeden başlamasıyla sonuçlanmıştır. Buna ek olarak, post-modern dünyanın İnternet ortamında metinler sürekli bir değişime konu olduğundan ve hiçbir zaman sonlanmış, değişmez metinlerden söz edilemediğinden çeviri de tamamlanmamış bir metin üretim sürecinin herhangi bir aşamasında devreye girmekte ve sonlanmayan özgün metinler gibi çeviri metinlerin de sonlanmışlığından söz edilememektedir.

Dijitalleşmenin bir başka sonucu da metinlerin çoklu ortam özelliği kazanması, yazılım, fotoğraf, resim ve videolarla iç içe geçmesidir. Bunun bir sonucu olarak, çeviri ekip işi gerektiren bir etkinlik haline gelmiştir ve "çeviri projesi" terimi çeviri piyasanın terminolojisinde yerini almıştır. Çeviri projesi, çeviri sürecinde çeviri işinin dışında proje yönetimi, terminoloji yönetimi, dil mühendisliği, masaüstü yayıncılık, test etme gibi süreçleri kapsayan ve daha çok büyük

hacimli metinlerin çevrildiği projeleri ifade etmek amacıyla kullanılan bir terimdir (Canım, 2008: 29). Günümüzde teknik çevirmenlerin dijital metinler söz konusu olduğunda çeviri sürecinde bilişim uzmanları ve masaüstü yayıncılarla işbirliği içinde çalışmaları gerekli hale gelmiştir. Bu durumun doğal bir uzantısı olarak, çevirmenlerin diğer ekip üyeleri ile etkileşimli ve işbirliği içinde çalışma becerisine sahip olmaları beklenmektedir.

Post-modern dünyada mekan önemini yitirmiştir. Coğrafi sınırlar belirsizleşmiş ve iletişim ağının sunduğu olanaklar çevirmeni belirli bir mekandan bağımsız bir çalışan haline getirmiştir. Çeviri pazarı, 1980lerde faksın kullanılması ile öncelikle bölgesel pazardan ulusal pazara, 1990ların ortalarından itibaren de İnternet'e dayalı küresel pazara yayılım göstermiştir (O'Hagan, Ashworth, 2002: 19). Bu nedenle çevirmenin, büyük bir uluslararası çeviri pazarı ile karşı karşıya olduğu açıktır. Örneğin bugün Türkiye'de yaşayan bir çevirmen İnternet'ten faydalanarak Hindistan ya da Çin'deki bir işverenle çalışabilmektedir. Bu gelişmenin bir sonucu olarak çeviribilim terminolojisine yeni bir terim eklenmiştir: tele-çeviri[7]. Frank Austermühl tele-çeviri teriminin, çevirmenlerin tüm dünyadaki müşteriler ile iletişim kurabilecekleri ve çalıştıkları, yaşadıkları yere bağlı olmaksızın dünyanın farklı yerlerindeki müşteriler ile iş yapabilecekleri düşüncesinden doğan bir terim olduğunu bildirmiştir (Austermühl, 2001: 7).

Çeviride mekanın önemini yitirmesi, işveren ile çevirmen arasındaki iletişimin elektronik ortama taşınması çevirinin karşılıklı güven ilişkisine dayalı bir etkinlik olarak şekillenmesine neden olmuştur. Oysa çevirmen ile çeviri işvereni arasındaki ilişkinin yüz yüze olduğu durumlarda gerek çevirmen gerekse işveren, imzalanan çalışma sözleşmesi ve gizlilik sözleşmesi ile hukuksal temelde kendilerini güvence altına alabilmektedir. Öte yandan çevirinin mekandan bağımsız bir etkinlik olması, çeviri işverenlerinin coğrafi mesafenin beraberinde getirdiği zamansal farklılığı bir avantaj olarak kullanmalarını sağlamıştır. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri'nde mesai saati tamamlandığında Türkiye'de mesainin bitmesine henüz yedi saat vardır. Böylece mesai bitiminde Türkiye'deki bir çevirmene çeviri işi gönderen ABD'deki bir çeviri işvereni, çeviriyi ABD saatine göre ertesi günün mesai başlangıcında teslim alabilmektedir.

Sonuç

Post-modern toplum, bilgisayar, enformasyon, bilimsel bilgi, ileri teknoloji ile bilim ve teknolojideki ilerlemelerden kaynaklanan hızlı bir değişim toplumudur. Post-modernizm, modernizmin ideal, ilerlemeci ve homojen toplum yaratma hedefine bir eleştiri olarak ortaya çıkmıştır. Teknik çeviri dünyasının modernizmden post-modernizme nasıl bir değişim geçirdiğinin izlerini sürmeye çalıştığımız bu çalışmada, günümüzün teknik çeviri dünyasının gerek modernizm gerekse post-modernizm düşüncesinden izler taşıdığını düşünmekteyiz.

---

[7] O'Hagan ve Ashworth'ün İngilizcede "tele-translation" şeklinde kullandığı terim için tarafımdan önerilen terimdir. Emel Ergun aynı terim için "uz-çeviri" karşılığını önermiştir (kişisel iletişim, 19.02.2010).

Kaynakça

Austermühl, Frank (2001) Electronic Tools for Translators, Manchester, St. Jerome Publishing.

Aslan, Seyfettin ve Yılmaz, Abdullah (2001) "Modernizme Bir Başkaldırı Projesi Olarak Postmodernizm", C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 2 Sayı: 2, s. 93-108.

Bengi-Öner, Işın (Haziran 2002) "'Yerelleştirme'nin Tanımı", Varlık, Ed. Enver Ercan, s. 33-35.

Berk, Özlem (2005) Kuramlar Işığında Açıklamalı Çeviribilim Terimcesi, İstanbul, Multilingual.

Boucau, Fernand "Facing the Future", (Çevrimiçi) http://www.euatc.org/conferences/pdfs/boucau.pdf, 25 Haziran 2007.

Canım, Sinem (2008) "Türkiye'de Çeviri Bürolarında Web Sitesi Yerelleştirmeleri ve Bu Süreçte Bilgi Teknolojilerinin Kullanımı", İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, [yayınlanmamış yüksek lisans tezi].

Doval, Juan José Arevalillo: "The EN-15038 European Quality Standard for Translation Services: What's Behind It?", Globalization Insider, Nisan 2005, 4 (Çevrimiçi) http://www.lisa.org/globalizationinsider/2005/04/the_en15038_eur.html, 24 Şubat 2010.

Esselink, Bert (2000) A Practical Guide to Localization, Philadephia, John Benjamins.

EUATC: (Çevrimiçi) http://www.euatc.org/, 25 Ocak 2010.

Irvine, Martin: "The Postmodern", "Postmodernism","Postmodernity": Approaches to Po-Mo, (Çevrimiçi) http://www9.georgetown.edu/faculty/irvinem/theory/pomo.html, 20 Şubat 2010.

LISA: Localization, (Çevrimiçi) http://www.lisa.org/Glossary.108.0.html?tid=1, 23 Şubat 2010.

Lyotard, Jean François (1997) Postmodern Durum, çev. Ahmet Çiğdem, Ankara, Vadi Yayınları.

O, Hagan, Minako ve Ashworth, David (2002) Translation-Mediated Communication in A Digital World: Facing the Challenges of Globalization and Localization, New York, Multilingual Matters.

Pym, Anthony: "Globalization and Politics of Translation Studies", (Çevrimiçi) http://www.tinet.org/~apym/on-line/globalization_canada.pdf, 10 Aralık 2009.

Steger, Manfred B. (2004) Küreselleşme, Ankara, Dost Yayınevi.

TSE: Türk Standardı TS EN 15038 Standard Detayı, (Çevrimiçi) https://www.tse.org.tr/TSEIntWeb/Standard/Standard/ICS.aspx?07710406505204308604808607211410305407312104907007011010207109810306106l, 28 Şubat 2010.

Yazıcı, Mine (2007) Yazılı Çeviri Edinci, İstanbul, Multilingual.

Çeviribilimin Türkiye'de biçimlenmesini sağlayan bilim insanlarından biri Turgay Kurultay. Çok yönlü kişiliğiyle salt gönül verdiği bu alanda değil, çeviribilimle etkileşim içinde bulunan birçok alanda çalışma yapmış ve hâlen de yapmaktadır. Turgay Kurultay'ın emekli olma isteğini dile getirmesiyle oluşan bu armağan kitap fikri, ailesi, yurtiçinden ve yurtdışından çok sayıda değerli bilim insanı ve çevirmenin katkısıyla yaşama geçirildi.

Armağanın ana bölümünü farklı üniversitelerden öğretim üyelerinin ve Turgay Kurultay'ın doktora öğrencilerinin Türkçe, Almanca ve İngilizce dillerinde kaleme aldığı, çeviribilim alanını kuşatan, otuzbeş makale oluşturuyor.

Değerli hocamız ve dostumuz Turgay Kurultay'a Türkiye'de çeviribilimsel ortamların ve manzaraların oluşmasını ve sürekliliğini sağladığı için teşekkür ediyoruz.

Turgay Kurultay'a Bir Armağan
Çeviribilimden Kesitler

Yayına hazırlayanlar / Herausgegeben von
Sâkine Eruz / Filiz Şan

Festschrift für Turgay Kurultay
Ein Kaleideskop der Translationswissenschaft

Turgay Kurultay hat den Werdegang der Translationswissenschaft in der Türkei Ende der achtziger Jahre mitgestaltet. Er hat das kaleidoskopische und dennoch holistische Landschaftsbild dieser Wissenschaft hier entscheidend geprägt.

Die Festschrift für unseren geschätzen Freund entstand unter der Mitwirkung seiner KollegInnen, ehemaligen StudentInnen und ÜbersetzerInnen aus beinahe allen translationswissensschaftlichen Abteilungen in der Türkei und der KollegInnen aus Deutschland und Österreich. Somit umfasst der Hauptteil fünfunddreissig Beiträge in Türkisch, Deutsch und Englisch.

Es ist das Anliegen der Festschrift, die Persönlichkeit und die Beiträge Turgay Kurultays zu würdigen und das Landschaftsbild der Translationswissenschaft auf nationaler und internationaler Ebene in all seinen Facetten darzustellen.

MULTILINGUAL
Klodfarer Cd. 40/6 Çemberlitaş-İstanbul
Tel/Faks: (0212) 518 47 55

İnternetten almak için
www.idefix.com
www.kitapyurdu.com